

Food and Agriculture
Organization of the
United Nations

ОЗИҚ-ОВҚАТ ХАВФСИЗЛИГИ: МИЛЛИЙ ВА ГЛОБАЛ ОМИЛЛАР

II-ХАЛҚАРО ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ КОНФЕРЕНЦИЯ ДАСТУРИ

**2020 йил 16-17 октябрь
Самарқанд, Ўзбекистон**

“Food Security: National and Global Drivers”

**International Scientific and Theoretical
Conference**

16-17 October 2020

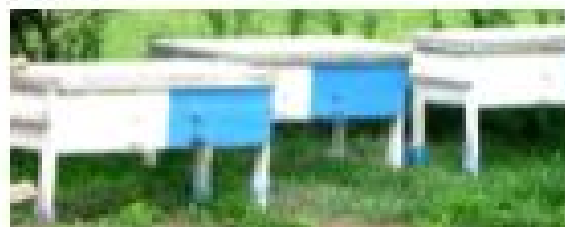
Samarkand, Uzbekistan

С.Т. Метельский Механизмы всасывания сахаров(на примере мальтозы и глюкозы)	187
Сафин М.Г. Қорақўл кўйлари мис танқислигининг биокимёвий механизмлари ва уни олдини олиш	189
А.Л. Сепп, Е.Н. Ермоленко, Ш.К. Курбанов, Л.В. Громова Сравнение эффектов двух пробиотических штаммов энтерококков на мембранное пищеварение при экспериментальном дисбиозе у крыс	192
Т. Рахимова Табиғий ресурслардан озилонга фойдаланиш ва озик-овқат хавфсизлигини мустахкамлаш	194
Юнусов Х. Б., Юлдашбаев Ю.А., Лялина И.Ю. Биологическая безопасность сырья и продуктов питания животного происхождения	196
M.F. Uktamov, Y.S. Kuziyev Qon va uning tarkibiy qismlarini muhtazam ravishda donorlash asosida donorlarda kelib chiqadigan temir tanqisligining aytim jihatlari	199
М.А. Исмаилова, Б.М. Бозоров Хавфли ўсма касалликларини олдини олишда калконсимон без гормонларининг аҳамияти	202
Г.А. Душанова, Д. Нурматова, Ф. Райимова Биологическая безопасность генетически модифицированных организмов - экспертиза продуктов питания на биобезопасность	204
Ш.М. Уралов, С.К. Расулов, Ш.М. Ибатова, А.Х. Жалилов О составе и полезных свойствах национального блюда сумалак - «узбекская нутелла»	207
М.К. Ермакова, Ш.М. Уралов, Д.Т. Раббимова, Э.Э. Кобиллов Некоторые ключевые понятия, определяющие традиции и культуру питания народов мира	210
М.Г. Сафин, И.Б. Акрамов Эндемик иктерогемоглобинурияки-биокимёвий механизмларини ўрганиш натижаларига оид мулохазалар	213
Кучкарова Л.С., Каюмов Х.Ю., Рошимова Ш.О. Некоторые аспекты регуляции кишечного пищеварения	218
Саидганиева Ш.Т. Пандемия шаронтида озик - овқат хавфсизлигини таъминлаш чора тадбирлари ишлаб чиқиш	220
М.М. Какимов, Балтабек Мухтар Интенсификация процесса разделения эмульгированных неоднородных систем при переработке крови убойных животных	222
F.Z. Majidova The effect of mineral fertilizers to the biochemical composition of green biomass of columbus grass (<i>Sorghum alatum parodi</i>)	225
Satayeva Zh.I., Mashanova N.S., Ahmetova B.Sh. Functional purpose enriched duck meat product	227
И.Ч. Намозов, А. Холмиков Интенсив типдаги олма дарахларига шакл бериш усулларини меваларининг биокимёвий таркибига таъсири	229
И.Т. Нормуратов, А.Ч. Қурбонмуродов Тошкент вилояти шаронтида голубика (<i>Vaccinium uliginosum L.</i>) ни етиштириш ва интродуция қилинган истикболли навларини ўрганиш	231
3- ШУЪБА: КЛАСТЕРЛАР ТИЗИМИ - ОЗИҚ-ОВҚАТ ХАВҒСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ ИННОВАЦИОН АСОСИ.	
М.А. Rahmatov, B.Z. Zaripov, B.A. Niyazmetov, A.A. Bahramov, M.M. Rahmatov Cotton-textile cluster - support of economic development in Uzbekistan	234
B.N. Doniyorov, N.N. Doniyorov Asalarichilik-serdaronad soha (Buxoro viloyati misolida)	237
B.S. O'ralov, J.S. O'ralov Topinambur (<i>Helianthus tuberosus</i>) o'simligini o'zbekistonning tuproq umumdorligi yuqori bo'lmagan yerlarida yetishtirish orqali oziq - ovqat hamda o'simlik poya va tagimaklaridan sanoat miqyosida foydalanish	239
Э.Г. Эргашева Тола чилкожи зокори навларни яратишда <i>g. hirsutum L.</i> турига мансуб генетик коллекция тизмаларининг аҳамияти	241

ASALARICHILIK-SERDAROMAD SOHA (Buxoro viloyati misolida)

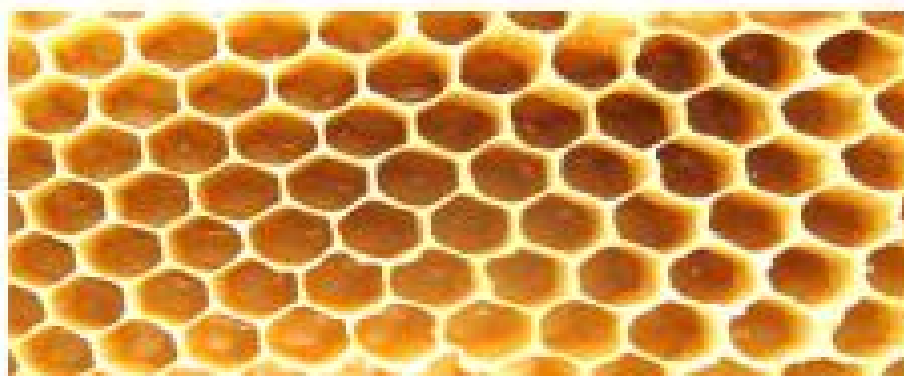
B.N. Doniyorov, N.N. Doniyorov
Buxoro Davlat Universiteti

Odam, organizmining o'sishi, rivojlanishi va sezgi a'zolarining normal ishlashi uchun sutkasiga 60-80 gramm toza asal iste'mol qilishi lozim. Ammo, bu ko'rsatgich kishi boshiga 30 gramdan oshmaydi. Shuningdek, asalarichilikdan olinadigan qimmatli moddalarga bo'lgan ijtimoiy-tibbiy ehtiyoj kunsayin ortib borayotganligi tufayli, mazkur amaliy sohani rivojlantirish zarurati o'z-o'zidan tashunarlidir. Bolari sifatli va shifobaxsh asal bilan birga, mum, gulchang, propolis, ya'ni yelimsimon modda, ona eri suti, asalari zahri² kabi bir qancha biogen moddalar bunyod qiladi. Bu moddalar qishloq xo'jaligida, tibbiyotda, tabobatda iste'mol uchun qayta ishlanadi va foydalaniladi. Bundan tashqari o'simliklarning changlanishida, oziq zanjirida quruqlik-havo muhitini makon tutgan parda qonotli beminnat yordamchilarning o'rni bo'lak. Shuning uchun, asalarichilik serdaromad soha bo'lib, ming xazinaning biri hisoblanadi. Buxoro viloyati sharoitida joydori, karpas, karika, lugustika va boshqa bolari zotlari tabaqalashgan turli shakldagi paketlarda, oila ko'rinishida boqiladi. Shulardan joydori va karpas zotlari boshqa zotlarga nisbatan yaxshi moslashuvchanligi va sarmahsulligi tufayli keng arealni egallashga ulgurgan. Odatda asalari oilasi tarkibida yagona malika, mingtagacha turiten va juda ko'p ishchilari bo'ladi. G'ujlanishdan oldin esa, oila tarkibi o'zgarishi va qayta tuzilishi kuzatiladi. Bolarilar bir va ikki xonali paketlarda boqilsa, ko'proq daromad qilinadi. Paketlar quyida 1-rasmda tasvirlangan

1-rasm. Bir va ikki xonali paketlarning ko'rinishi

Oilalarning yaxshi, bir xil rivojlanishi uchun paketlardagi ramkalar soni tenglashtirib boriladi. Bunda ramkadagi individlar yoshi, jinsi, asal, gulchang, urug' va g'umbaklar miqdori mezon qilib olinsa maqsadga muvofiq hisoblanadi. Paketda ramka soni sakkizta va undan ko'p bo'lishi mazkur bolari oilasining yaxshi rivojlanayotganligini bildiradi va undan kutilayotgan birlamchi biologik mahsuldorlik barakali bo'ladi. Malika sutkasiga o'z og'irligicha tuxum qo'yishi mumkin, qachonki uyaga kelayotgan gulshira va gulchang miqdori teng hamda maksimal darajada bo'lsa. Aks holda tuxum qo'yish bir oz chegaralanadi. Demak, tuxum qo'yish turg'unligi uyaga kelayotgan gulshira va gulchangning muvozanatli miqdoriga bog'liq ekan. Tuxumlarining olti qirrali mum kataklarda joylashishi bir-birini takrorlamaydi. Quyida 2-rasmda bolari tuxumlarining olti qirrali mum kataklarda joylashishi aks ettirilgan

2-rasm. Bolari tuxumlarining olti qirrali mum kataklarda joylashishi

Tuxum qo'yishdan oldin malika mum katakning yaroqlilik holati va tozaligini bosh qismidagi sezgir a'zolari yordamida tekshirib, so'ng qomining keyingi qismini shu katakka kirib tuxum qo'yadi. Tuxum qo'yishda malika tuxum qo'ygichi atrofidagi sezgir tuklar mum katak devoriga tegib ta'sirlansa, ishchi bolari, aksincha bo'lsa, turitenlar qo'yilgan tuxumlardan rivojlanadi. Aprel oyidan iyun oyi oxirigacha oilada aholi soni ko'payib, yangi malika uchun zamin tayyorlanadi. Bu holatni quyida 3- rasmida ko'rish mumkin

3-rasm. Bolari oilasidagi g'ujlanish oldi harakatlari

Oilada ikkita malika paydo bo'lishi bittasini g'uj bo'lib, uchib chiqishiga olib keladi. Ba'zan, aholi soni kam, mavsum nodavriy bo'lsa, ikkinchi malikaning qanotlarini kesish orqali ishchilar g'ujlanishni boshqaradi. Hatto ikki malika bir paketda tuxum qo'yishi mumkin. Kuzatishlar jarayonida ko'ch olma, o'rik, shaftoli, oddiy qarag'ay, bodom, qaroli, ligusturum, anor kabi fanerofitlarga vaqtinchalik o'rnatilishi aniqlandi. Asalari bog'ida oila sonini ko'paytirishga ehtiyoj bo'lmasa, asalarichi g'ujlanish jarayonini nazorat qilishi mumkin. Quyidagi 4-rasmida bolari ko'chi keltirildi

4-rasm. Bolari ko'chi

Ko'chni yangi va toza paketga solib olib, uning ehtiyojidan kelib chiqqan holda amaliy yordam ko'rsatiladi. Ko'chning rivojlanishi sun'iy bo'lingan bolari oilalaridan bir necha marta tez bo'ladi. Tuxumdan malika, turiten va ishchi individlarning

rivojlanish vaqti ekologik sharoitga bog'liq holda turlicha kechadi. Masalan, malika uchun 14-16 kun, ishchi uchun 20-21 kun, turiten uchun 24-25 kun talab etiladi.

Adabiyotlar ro'yxati :

1. Исмағуҳамедов А.И., Никадамбаев Қ. К. Асаларичиликни ривожлантириш асослари. Тошкент, 2013.-Б.7.

TOPINAMBUR (*HELLIANTHUS TUBEROSUS*) O'SIMLIGINI O'ZBEKISTONNING TUPROQ UNUMDORLIGI YUQORI BO'LMAGAN YERLARIDA YETISHTIRISH ORQALI OZIQ – OVQAT HAMDA O'SIMLIK POYA VA TUGUNAKLARIDAN SANOAT MIQYOSIDA FOYDALANISH

B.S.O'ralov, J.S.O'ralov

Toshkent Davlat Agrar Universiteti

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy Universiteti

Ma'lumki, tabiiy manbalardan biotexnologik usullar yordamida polisaxarid va xalq xo'jaligi uchun zarur oziqa maxsulotlarini olish oziq-ovqat biotexnologiyasini oldida turgan dolzarb muammolardan biridir. Bu masalada ayniqsa, O'zbekistonda yetishtirilayotgan topinambur o'simligi anchayin istiqbolli hisoblanadi. Mazkur o'simlikdan turli oziq-ovqat uchun turli saxarid va mineral moddalar olish mumkin. Shuningdek, o'simlikning tugunagini turli usullar yordamida iste'mol qilish inson salomatligiga ijobiy ta'sir qilishi hech kimga sir emas.

Topinambur (*Helianthus tuberosus*) Murakkabguldoshlar (*Asteraceae*) oilasiga mansub bo'lib, ko'p yillik tuganakli o'simlik hisoblanadi. Bo'yi 1,5-2 metrga etadigan o'simlik. Poyasi serbarg, g'adir-budur tukli, yuqoriga qarab shoxlagan. Barglari yirik, sertak, uzun bandli, barg plastinkasi tuxumsimon, chetlari arrasimon qirqilgan, poyasi qarama-qarshi joylashgan. Gullari savatchaga to'plangan bo'lib, yakka-yakka joylashgan. Savatchaning o'rtasida naychasimon chetlarida soxta tilsimon gullar joylashgan. Gullarning rangi tiniq to'q sariq rangda bo'ladi. Iyul-avgust oylarida gullaydi ammo O'zbekiston sharoitida urug' bermaydi [1].

Yer ostki poyalarining uchlaridagi mevalarning shakli noksimon. Asosiy mevasi ildiz markazida hosil bo'lib, ularning shakli har xil kartoshkaga o'xshaydi. O'ziga xos hidi va mazasi bor. Yer osti va yer usti qismlarida A, B1, B2 va C vitaminlari mavjud. Tuganaklarida 16-18 foiz inulin hamda qand moddalari, 16 xil aminokislotalar va pektin moddasi ham mavjud. Topinambur o'simligi oshqozon va ichak funksiyalarini faollashtiradi, unda uchraydigan, kasallik qo'zg'atuvchi bakteriya, virus va zararkunandalarga nisbatan chidamlilikni oshiradi. Tuberkulyoz, osteoxondroz, buyrak kasalliklari, gripp, angina, onkologik kasalliklarni oldini olishda va davolashda eng samarali o'simlik hisoblanadi.

Topinambur (*Helianthus tuberosus*) asosan chorva uchun oziq o'simligi sifatida foydalaniladi. Bir yerda 3-4 yil mobaynida yetishtirishni tavsiya qilinadi.